

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

Куцурук Вікторія Михайлівна

УДК [141.319.8:130.2]Франко

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ІВАНА ФРАНКА

Спеціальність 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філософських наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Київського національного університету будівництва і архітектури, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Чорноморденко Іван Васильович,
Київський національний університет
будівництва і архітектури,
професор кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Сторожук Світлана Володимирівна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
доцент кафедри філософії;

кандидат філософських наук,
Фоменко Катерина Анатоліївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
доцент кафедри філософії.

Захист відбудеться 7 квітня 2015 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 5 березня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б.К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні суспільні трансформації, поширення глобалізаційних процесів, науково-технічної діяльності актуалізують філософсько-антропологічні дослідження, оскільки вони мають принципове значення для пошуку людиною світоглядних і ціннісних орієнтирів у довколишньому мінливому світі. Українська культура, як і будь-яка інша, не існує осторонь світових процесів, а розвивається в безпосередньому зв'язку з ними. Питання ціннісної орієнтації особистості є надзвичайно важливими й актуальними, тому що визначають смисложиттєві засади людського буття: свободи, гідності, моральності, істинного щастя, толерантності, причетності до власної культури, суспільства і світової спільноти, оскільки людина, втрачаючи зовнішнє опертя в умовах сучасних глобалізаційних процесів, шукає підґрунтя у власних глибинах духовного існування.

Вирішення антропологічної проблематики прагнули знайти філософи багатьох поколінь шляхом пошуку основ гармонійної єдності людини, суспільства і світу, постійно вказуючи на взаємозв'язок антропологічної і соціокультурної проблематики. В українській філософсько-антропологічній традиції визначне місце належить Іванові Яковичу Франку – непересічній особистості, патріоту, громадському діячу, письменнику, науковцю, філософу, котрий був наділений своєрідною прозорливістю, ідеї якого ще тривалий час живитимуть нас у процесі розбудови громадянського суспільства. Саме у його творчості, методологічні принципи якої підтверджують зв'язок його філософсько-антропологічних ідей із європейською філософією кінця ХІХ – початку ХХ століть, питання особистості, її духовно-морального, соціокультурного буття, науково-освітньої визначеності отримали на національному ґрунті своєрідну інтерпретацію і подальший розвій. У його працях було поставлено цілу низку людинознавчих питань, вирішення яких має важливе значення в умовах сучасних суспільних трансформацій.

Антропологічна проблематика у творчій спадщині І. Франка не знайшла, на жаль, належного визнання ні за життя мислителя, ані в умовах сьогодення. До того ж, на неї нашарувалися соціалістичні тлумачення, щедро культивовані впродовж радянських часів, які нині буває важко розмежувати. У сучасних соціокультурних умовах виникає реальна можливість усвідомити і сприйняти творчу спадщину І. Франка в світлі сьогоденних реалій, в усій глибині поставлених ним фундаментальних питань, ключовим серед яких, безперечно, є людина з її «фізичними і духовними» потребами, взаємозв'язок її духовно-морального і соціокультурного буття, її прагненням до освіти і науки, без яких вона не може досягти щастя і, зрештою, її безпосередня роль у суспільному розвитку, бо саме високоморальна, духовна, всебічно розвинута особистість є рушійною силою на шляху поступу.

Спроба концептуалізації філософсько-антропологічних ідей у творчості І. Франка дає змогу простежити становлення його філософського світогляду, заглибитись у систему філософських рефлексій стосовно людинознавчих питань. Об'єктивний аналіз творів українського мислителя, на нашу думку,

допомагає відтворенню цілісного образу української філософської думки як органічної складової європейської чи навіть світової філософії.

Актуальність дисертаційного дослідження ґрунтується на необхідності осмислення філософської антропології І. Франка як предмета його творчої рефлексії, зокрема розуміння мислителем сутності людського буття, його визначальних основ – свободи, рівності, братерства, моральної відповідальності, прагнення до науки і освіти, творчого самоствердження, національної ідентичності. Концептуалізація філософсько-антропологічних ідей І. Франка зумовлюється також необхідністю відродження національної культури, що визначає її подальший розвиток та інтеграцію зі світовою культурою, формування світогляду громадянина України, який би відповідав потребам самовизначення, саморозвитку й самореалізації людини ХХІ століття, що належить до засадничих питань сучасної філософської антропології.

Аналізу творчості І. Франка присвячено чимало літературознавчих, історико-культурологічних і філософських праць. У франкознавстві 20-30-х років вивченням окремих аспектів, проблем, ідей у творчості І. Франка займалися Л. Білецький, С. Єфремов, М. Зеров, Д. Козій, Г. Костельник, Б. Лепкий, М. Лозинський, Д. Лукіянович, Є. Маланюк, В. Сімович, С. Смаль-Стоцький, К. Чехович та інші.

Після Другої світової війни з'явилася низка праць на тему світоглядних проблем І. Франка (О. Білоус, А. Брагінець, М. Климась, О. Лисенко, М. Третяк та інші). Серед радянських франкознавців були також О. Білецький, Н. Дорошенко, А. Каспрук, Є. Кирилюк, Й. Кисельов, Ю. Кобилецький, П. Колесник, А. Нечипорук, В. Савинець, С. Шаховський, С. Щурат, праці яких відрізнялися прагненням до різнобічного осмислення творчого універсуму І. Франка.

Сучасне франкознавство вийшло на новий рівень дослідження світоглядно-філософських поглядів І. Франка, які стали предметом дослідження багатьох учених: Т. Біленко, М. Гнатюка, Н. Горбача, Я. Грицака, Т. Гундорової, М. Жулинського, О. Забужко, В. Корнійчука, С. Костя, В. Мазепи, В. Микитюка, М. Нечиталюка, О. Пахльовської, А. Пашука, Я. Розумного, Б. Тихолоза, Р. Чопика, В. Шевченка, Б. Якимовича та багатьох інших. Словом, за останні роки у філософському дискурсі з'явилося багато франкознавчих досліджень, зокрема і крізь призму антропологічних ідей, проте це не дає підстави вважати їх вичерпними.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження виконана у відповідності до теми науково-дослідної роботи Центру гуманітарної освіти НАН України «Взаємодія індивідуального і соціального в життєдіяльності людини та суспільства» (державний реєстраційний номер 0111U009810), затверджена Вченою радою Київського національного університету будівництва і архітектури (протокол № 13 від 26 червня 2014 року).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – на підставі критичного опрацювання наукового доробку франкознавства та власного аналізу творчості І. Франка сформулювати його філософсько-антропологічну

концепцію, визначити її складові та охарактеризувати їх роль у розвитку культури та збереженні національної ідентичності. Визначена мета зумовлює вирішення таких дослідницьких завдань:

- проаналізувати етапи досліджень творчості І. Франка;
- порівнюючи розвиток західноєвропейської та української філософсько-антропологічних традицій, дослідити джерела формування філософсько-антропологічних ідей І. Франка;
- виявити іманентність антропологічного знання філософському світогляду І. Франка;
- охарактеризувати зміст духовно-морального виміру людського буття як важливої частини філософсько-антропологічної концепції І. Франка;
- осмислити філософсько-антропологічну інтерпретацію І. Франком специфіки соціокультурного буття людини;
- розкрити значення науки та освіти у формуванні людини і суспільства, аналізуючи філософсько-освітні ідеї І. Франка;
- визначити суть філософсько-антропологічного аспекту глобалізації в контексті франкознавчих ідей;
- розкрити позитивний та негативний впливи глобалізації, акцентуючи, при цьому, на значенні антропологічних ідей І. Франка у збереженні національної ідентичності;
- визначити роль філософсько-антропологічної концепції І. Франка у формуванні національної еліти.

Об'єктом дисертаційного дослідження є творча спадщина І. Франка в контексті української філософсько-культурологічної традиції та західноєвропейської філософії.

Предметом дослідження є філософсько-антропологічна концепція І. Франка та її значення у розвитку культури та збереженні національної ідентичності.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань дослідження використовується комплекс взаємопов'язаних методологічних підходів, які допоможуть розкрити зміст Франкової філософсько-антропологічної концепції та її складових:

- антропологічний підхід у дослідженні філософсько-антропологічних ідей І. Франка дає змогу визначити специфіку різних сфер людського буття, насамперед духовно-морального, соціокультурного, осмислити такі екзистенційні цінності як людськість, моральність, свобода, рівність, братерство, істинне щастя;
- для безпосереднього осмислення змісту філософсько-антропологічних ідей мислителя важливе значення має історико-логічний метод, оскільки будь-який митець у своїй творчості відображає реалії того чи іншого історичного періоду;
- герменевтичний метод, за допомогою якого опрацьовуються художні, наукові та філософські тексти – першоджерела, літературна і філософська критика тощо, який також дозволяє здійснити культурно-історичну інтерпретацію й текстологічний аналіз творчого доробку І. Франка,

враховуючи особливості західноєвропейської та української філософської думки кінця XIX – початку XX століть;

- аби показати самотність як української філософської антропології, так і філософсько-антропологічних ідей І. Франка в контексті західноєвропейської філософської думки, послуговуємось методом порівняльного аналізу;

- конкретно-історичний метод дає змогу ідентифікувати філософсько-світоглядні позиції І. Франка та їхнє відображення в українській філософії, дослідити шляхи становлення фундаментальних та суто авторських парадигм філософування і визначити особливості його міркувань про людину;

- метод діалектики дає змогу цілісно осмислити концепцію людини у філософії І. Франка;

- значну роль у дослідженні антропологічних ідей у творчості І. Франка відіграють комплексний і міждисциплінарний підходи, оскільки наш предмет дослідження охоплює сфери не лише філософської антропології, а й історії філософії, соціальної філософії, філософії культури, онтології, гносеології, етики, що дає змогу здійснити системний аналіз як художніх так і філософських праць мислителя;

- окрім того, у дослідженні використано системний, описовий, історико-культурний, порівняльно-типологічний підходи, оскільки кожен митець, його світогляд, система цінностей формуються, насамперед, в контексті певного культурного пласту, а його творчість є невід'ємною складовою культурної спадщини людства.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у формулюванні філософсько-антропологічної концепції І. Франка, визначенні її складових та ролі в розвитку національної культури та збереженні національної ідентичності. Конкретизація наукової новизни знайшла відображення у таких положеннях, що виносяться на захист:

Вперше:

- визначено, що витокami світоглядної орієнтації І. Франка, становлення його творчої індивідуальності є здобутки української філософської культури та традиції західноєвропейської філософії, орієнтовані на осмислення людської сутності та розв'язання соціокультурних проблем;

- філософсько-антропологічні ідеї І. Франка представлені як концепція, структурними елементами якої виступають взаємопов'язані духовно-моральне та соціокультурне буття людини, а їхні складові синтезуються в розвитку науково-освітньої системи;

- обґрунтовано значення філософсько-антропологічної концепції І. Франка в умовах сучасних суспільних трансформацій, збереженні національної ідентичності, формуванні національної еліти, яку можна вважати своєрідною філософсько-антропологічною матрицею та соціокультурним виявом української ментальності.

Уточнено:

- погляди на сутність людини та її буття у розумінні І. Франка, які не зводяться до абстрактного суб'єкта соціокультурного процесу, а визначається

як самодостатня індивідуальність, становлення якої відбувається, насамперед, через гармонізацію свідомості й реальності, духу й тіла, особистісного і вселюдського;

- основні складові філософсько-антропологічної концепції І. Франка як ідеал «цілого чоловіка», поняття духовності, «щиролюдської моральності», «людськості», свободи, рівності, братерства, суспільної праці, національної ідеї;
- трактування людини як героя, який є носієм народного духу, особистості, яка відчуває моральну відповідальність і свою роль у вирішенні долі народу. Таку роль у суспільстві І. Франко відводить інтелігенції, яка має стати національною елітою з високими моральними якостями і почуттям відповідальності.

Дістало подальший розвиток:

- обґрунтування того, що філософсько-антропологічна концепція І. Франка, особливо за сучасних умов суспільних трансформацій, має не лише теоретичне, але й практичне значення у збереженні національної ідентичності та формуванні національної еліти.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що положення та висновки дисертації можуть стати орієнтирами для подальшого поглибленого вивчення філософсько-антропологічної концепції І. Франка, дадуть можливість оцінити його внесок у розвиток української культури, у розширення теоретичних засад франкознавства і сучасної філософської антропології.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що фактичний матеріал, основні положення і висновки можуть бути використані для подальших філософських розвідок у контексті досліджень буття людини, викладацькій діяльності, створенні курсів лекцій з історії філософії, філософської антропології, культурології, а також у підготовці індивідуальних навчальних планів для студентів, навчальної і навчально-методичної літератури.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною роботою. Висновки та положення наукової новизни належать автору. Усі публікації є одноосібними.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційної роботи обговорювались на конференціях, засіданнях круглих столів, семінарах та засіданнях кафедри філософії Київського національного університету будівництва і архітектури. Головні тези наукової роботи оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: III міжнародна науково-практична конференція «Соціалізація особистості в сучасних соціокультурних контекстах» (Харків, 2012), XIII міжнародна науково-практична конференція «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (Харків, 2012), 24-ті Міжнародні людинознавчі читання «Гуманізм. Людина. Пам'ять» (Дрогобич, 2012), I міжнародна наукова конференція «Антропологічні виміри філософських досліджень» (Дніпропетровськ, 2012), XIV міжнародна науково-практична конференція «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (Харків, 2013), Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю

«Науковий діалог «Схід – Захід» (Кам'янець-Подільський, 2013), III Всеукраїнська науково-практична конференція «Науковий діалог «Схід – Захід» (Кам'янець-Подільський, 2014).

Публікації. Основні ідеї та результати дослідження викладені в тринадцятьох публікаціях, п'ять з яких надруковані у фахових виданнях України з філософських наук та одна – у виданні, яке входить до переліку міжнародних інформаційних і наукометричних баз, а також сім – у збірках матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій.

Структура дисертаційної роботи зумовлена її предметом та поставленими завданнями, відображаючи їх послідовне вирішення. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають у себе дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 187 сторінок, з них 163 сторінки основного тексту. Список використаних джерел становить 26 сторінок і нараховує 296 найменувань, з них – 5 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, виявлено ступінь її наукової розробки, визначено зв'язок з науково-дослідною роботою кафедри, на якій виконувалась дисертація, а також мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та принципи дослідження. Сформульовано основні положення, які становлять наукову новизну і виносяться на захист, показано теоретичне і практичне значення роботи, наведено дані про апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі «Джерела, методологія та історіографія дисертаційного дослідження»** здійснюється аналіз франкознавчих джерел, розкривається історична закономірність виникнення філософсько-антропологічної проблематики у західноєвропейській та українській філософії, досліджуються соціокультурні передумови та ідейно-теоретичні джерела становлення філософського світогляду І. Франка, іманентність йому антропологічного знання.

У **першому підрозділі «Творчість І. Франка в системі наукових досліджень»** розглядається становлення франкознавства як самостійної гуманітарної дисципліни. Перші спроби ґрунтовно осягнути сутність світогляду І. Франка з'явилися в 20-30-х роках ХХ століття. Важливе значення у вивченні духовної спадщини мислителя та в подальшому розвитку франкознавчої науки мають наукові розвідки дослідників цього періоду Л. Білецького, М. Возняка, С. Єфремова, М. Зерова, Д. Козія, Г. Костельника, Б. Лепкого, М. Лозинського, Д. Лукіяновича, Є. Маланюка, В. Сімовича, С. Смаль-Стоцького, К. Чеховича та інших.

За часів радянського франкознавства наукові дослідження (О. Білецького, А. Брагінця, А. Каспрука, М. Климась, О. Лисенка та інших) мали певні ідеологічні рамки встановлені тоталітарним режимом, в які дослідники

намагалися втиснути не лише свої окремі розвідки про духовну спадщину І. Франка, а й усю українську культуру загалом. Безперечно, через такий підхід значимість мислителя обмежується його роллю лише як борця за соціальну справедливість і рівність на шкоду широкому філософському осмисленню І. Франком антропологічних проблем.

Для ґрунтовнішого осягнення філософських ідей І. Франка аналізуються й найновіші дослідження літературознавців, зокрема І. Денисюка, Т. Гундорової, М. Гнатюка, М. Жулинського, А. Скоця, В. Корнійчука, Я. Мельник, В. Ніньовського, а також Б. Тихолоза, Н. Тихолоз, Н. Тодчук, Р. Чопика, А. Швець, та філософів С. Возняка, Н. Горбача, В. Мазепи, А. Пашука. Філософський аналіз саме їхніх праць підштовхнув до осмислення висвітлених новаторських ідей, котрі й лягли в основу дисертаційного дослідження.

У другому підрозділі «**Становлення і розвиток антропологічних ідей у західноєвропейській та українській філософії**», з метою виділення основних чинників становлення філософського світогляду І. Франка, аналізується розвиток антропологічних ідей в західноєвропейській та українській філософських традиціях.

Для дослідження особливостей української філософії кінця ХІХ – початку ХХ століть західноєвропейська філософська антропологія відіграє важливу роль, оскільки вона в тій чи іншій мірі відобразилася в ній, і дає змогу глибше пізнати специфіку української культури і буття української людини. З усього розмаїття підходів до питання людини, в українській філософії, попри те, що вона розвивалася в контексті західноєвропейської, чітко простежується власна культурно-антропологічна концепція, якій притаманний екзистенційний, кордоцентричний характер із національною специфікою (душевністю, емоційно-чуттєвими настроями), українські мислителі акцентують увагу на тому, що людина виступає, насамперед, як «культурне єство».

Українська людина є виразником власне української культури, яка, в свою чергу, є онтологічним підґрунтям цієї людини. На таких позиціях і стоять українські мислителі того часу, серед яких визначне місце займає І. Франко. Поле його філософських інтересів складають філософія історії, побудована на своєрідному принципі «культуроцентризму», соціальна філософія, центральне місце у якій займало національне питання, філософія культури, найповніше представлена у його художній естетиці (філософії мистецтва), а також тісно взаємопов'язані із цими галузями філософського знання питання філософської антропології та етики.

У третьому підрозділі «**Іманентність антропологічного знання філософському світогляду І. Франка**» розглядаються деякі періодизації творчості І. Франка запропоновані франкознавцями в різні часи, які безпосередньо підтверджують притаманність антропологізму філософському світогляду мислителя, а отже він відображається і в його творах.

У понятті людини мислитель бачив «єдність духа і тіла», як єдність неподільного цілого в одній особі, «живу силу», яка творить і керує життям. При цьому в мікрокосмосі однієї людини узагальнюється історія життя цілих

суспільних верств, індивідуальне світосприйняття розширюється до рівня «людськості» – уподібнення духовної сутності окремої людини зі вселюдською моральною природою, відкриваються глибини людського буття, тому І. Франко поняття «людськості» пов'язує з ідеями суспільного й етичного поступу.

Зводячи разом людину інтелігентну, ідеологічного типу і цілком деградовану, він аналізує суспільну проблематику з погляду моральності, звертається до сфери підсвідомості, створює своєрідний поєдинок двох душ, сподіваючись, що духовно-моральна енергія здатна вселити «наново людський дух» навіть у «звірячу душу». Такий його своєрідний антропологізм полягає у віднайденні і проголошенні людяності як рятівного для людини ідеалу, який, проявляючись у сердечній любові, у творенні добра, у перемозі високоморального начала, у боротьбі за волю і щастя власного народу, здатний розбудити благородні пориви в душі «загубленої людини», вирвати її з «соціального дна», яке нищить людину.

У другому розділі **«Структура філософсько-антропологічної концепції І. Франка»** розглядаються безпосередньо складові предмета дослідження – духовно-моральне та соціокультурне буття людини, погляди на освіту і науку як дієвих засобів формування особистості.

У першому підрозділі **«Духовно-моральний вимір буття людини у творчості І. Франка»** доведено, що мислитель своєю творчістю виражає ідейний протест проти духовної ницості, громадського песимізму й збайдужіння, абстрактних моральних принципів.

І. Франко розумів під духовним не лише нематеріальний світ. Він не заперечував у духовному вимірі всього матеріального, фізичного та тілесного світу. Ці всі складові є стимулами для розвитку духовного світу. Духовний світ – це те, що накопичується всіма людьми в часопросторовому відношенні, те, що стимулює до розвитку. Саме духовність і є тим субстанційним чинником, що керує і спрямовує розвиток кожного народу на шлях вдосконалення і співпраці між людьми. У моралі ж І. Франко вбачає не лише особливу сферу духу, а й ту сферу, яка протистоїть усьому недосконалому і яка реалізується завдяки діяльності, спрямованій на перетворення природної та соціальної дійсності. У діяльності на користь інших формуються та реалізуються моральні якості людини, долається відчуженість та егоїзм і тим самим забезпечується становлення істинної, «щиролюдської моральності».

Взірцем гармонійної людини, у сукупності її духовно-моральних, світоглядних засад, є викристалізований у творчості І. Франка образ «цілого чоловіка» – духовного ідеалу освіченої, всебічно розвиненої, реалізованої особистості, ідеалу, до якого має прагнути особистість, яка відчуває моральну відповідальність за соціально-політичний, культурний розвиток країни, за збереження духовних надбань народу, національної ідентичності.

У другому підрозділі **«Філософсько-антропологічна інтерпретація І. Франком соціокультурного буття людини»** обґрунтовується, що питання соціокультурної визначеності в сучасному українському суспільстві набуває першорядного значення, зумовленого потребою переосмислення місця і статусу людини в контексті національної та світової культури.

Питання суспільного розвитку і культури І. Франко трактує фактично з позицій антропології, аналізуючи соціокультурне буття як вияв та реалізацію людської діяльності, що вже тим самим має антропологічний характер, а антропологізм проникає в усі сфери суспільного, економічного, політичного, культурного життя людини, її діяльності, творчості. Необхідною умовою при цьому є свобода особистості, адже тільки в свободі розкривається її істинна сутність і якість її соціокультурного буття, а тому може розглядатися як внутрішня основа не лише культури, але й саморозвитку, самоствердження людини – людини майбутнього. І. Франко передусім розглядає питання таких аспектів свободи як сваволя і егоїзм, поняття «свободи сильної особи» – особи «сильного ідіота» і особи «розумного, мислячого і чувствуючого чоловіка», в руках яких може опинитися необмежена свобода, маючи відповідні наслідки.

Принциповим у цьому контексті є питання суспільної рівності, рівності й нерівності між людьми, розрізняючи «природну нерівність» і «суспільну нерівність». Важливою складовою соціокультурного буття є також братерство, бо крім того, що воно є явищем суспільним, за своєю суттю має цілком антропологічний характер. Безпосередньою основою існування братерства в суспільстві є не просто добрі взаємини між людьми, а й також певні об'єктивні підстави, потреби, вимоги політично-економічного, соціокультурного, духовно-морального співжиття людей в кожному окремому суспільстві зокрема і народів загалом.

У третьому підрозділі «Значення освіти і науки у формуванні людини і суспільства» зазначається, що особливої уваги у процесі трансформації суспільства потребує саме трансформація освіти і науки в Україні, що є основоположним на шляху до здійснення найвищого ідеалу нації – досягнення власної державності, до активної творчої участі в розбудові рідної духовної й матеріальної культури, а через неї – до участі у загальнолюдській культурі.

І. Франко розглядав освіту як могутню зброю в боротьбі за нове вільне життя, і вказував на те, що неучтво – одна з головних причин соціальних і національних бід народу. Тому І. Франко на рівні вимог пропонує такі засади науково-освітньої системи: єдність теорії й практики, «знання і праці»; міжінтегральний синтез наук, які вивчають не лише людину, а й увесь світ; об'єктивність, «правдивість», доступність науки; принципи гуманізму, культуро- й природовідповідності в освіті; принцип толерантності, який полягає в прищепленні молодому поколінню пошани і любові до людини.

Важливе місце в науково-освітньому процесі займає творче пізнання, необхідною умовою якого є розвинутий критичний розум. Зняти з себе відповідальність за буття світу в його об'єктивному пізнанні, на думку І. Франка, означає втратити власну людську гідність, отримавши натомість «сурогат», статус «трансцендентного», потойбічного суб'єкта. Це робить людину, в буквальному розумінні «нічим», позбавляє її будь-якої індивідуальності, неповторності, перетворює в «ніщо», яке не здатне викликати до себе поваги, любові, ні будь-яких інших почуттів.

У третьому розділі «Філософсько-антропологічна концепція І. Франка та її вплив на формування людини в умовах суспільних

трансформацій» розглядаються позитивні та негативні впливи глобалізації на людину, її духовно-моральне, соціокультурне буття, збереження національної ідентичності. Акцентується увага на тому, що традиційна, самобутня українська культура має потужний потенціал, щоб протистояти негативному впливу глобалізації, а багатогранна духовно-інтелектуальна спадщина І. Франка, його філософсько-антропологічна концепція, є потужним джерелом ідейного збагачення у формуванні національної еліти.

У першому підрозділі **«Філософсько-антропологічний аспект глобалізації: франкознавчий контекст»**, відповідно до філософсько-антропологічного підходу в розумінні сутності процесу глобалізації, зазначається, що головним питанням, й одночасно засобом вирішення глобальних проблем, є феномен людини, людська ідентичність, «людськість».

Наслідки суспільних трансформацій безпосереднім чином позначаються на здатності людей до міжособистісних взаємин, котрі, з огляду на втрату суб'єктом духовно-моральних зобов'язань та відповідальності перед спільнотою, зосереджуються лише на утилітарних чи конформістських цілях. Відчуження від традиційних цінностей, збіднення духовного розмаїття людства призводять до заглиблення кризи в духовно-моральній сфері.

Філософсько-антропологічну концепцію І. Франка, яка є частиною вітчизняної антропологічної спадщини, можна вважати своєрідною філософсько-антропологічною матрицею, як способу соціальної адаптації людини до сучасних процесів глобалізованого світу. Ми розуміємо, що соціум потребує повернення до духовних цінностей і розуму, такої особистості, в основі ціннісних орієнтирів якої домінують моральність, принципи добра, совісті, справедливості, краси, конче необхідних у наш час при виборі засобів досягнення поставленої мети й олюднення всіх сфер суспільства. Окрім того, свідома моральна позиція передбачає не піднесені жести й героїчні вчинки, а розвинене почуття відповідальності, вміння в усіх сферах діяльності знаходити адекватні способи приборкувати етично неприпустимі тенденції й відстоювати неповторні прояви людської доброти, довіри, гуманізму.

У другому підрозділі **«Глобалізаційні процеси і збереження національної ідентичності»** зауважується, що поряд із людською ідентичністю серед філософсько-антропологічних напрямків дослідження глобалізаційних процесів сучасності актуальним є також дослідження національної ідентичності, адже через відсутність цілісної концепції посилення місця і ролі людини в умовах суспільних трансформацій, духовних цінностей виникає ситуація маніпулятивності, схильності до негативного впливу з боку різноманітних соціальних технологій, міжнародних практик, які впливають на культуру, а отже, і на національну ідентичність. Ця обставина ставить сучасні суспільства, й українське зокрема, перед необхідністю пошуку точки опертя передусім у сфері національної ідеї.

Національна ідея в інтерпретації І. Франка, яка є важливою складовою його філософсько-антропологічної концепції, – це динамічна ідея національної ідентичності на засадах гуманності, соціальної справедливості та, що важливо, європейської інтелектуальної, політичної традиції, яка була покладена на

тенденції українського історичного процесу ще в ХІХ столітті і залишається актуальною й нині. На його думку, національність є рамка, яку слід заповнити здобутками нової науки і європейської культури, і з якими повсякчас потрібно ознайомлювати українську громадськість, постійно давати «європейські звістки». Для І. Франка важливо, щоб цей зв'язок був глибинним, щоб культура «не прилипла лише зверху», а «ввійшла в кість і кров», не була «куплена за гроші, нахапана мимоїздом, по дорозі», «нахапана з гарячковою сквапливістю», а стала «хлібом насущним».

У третьому підрозділі **«Значення філософсько-антропологічної концепції І. Франка у формуванні національної еліти»** обґрунтовується, що звернення до духовного спадку власного народу, його відродження, може бути не лише засобом збереження національної ідентичності, але й також підґрунтям, яке забезпечить повноцінне формування духовно-інтелектуального потенціалу нації, тобто інтелігенції, яка має стати національною елітою.

Багатогранна філософсько-антропологічна концепція І. Франка може бути потужним джерелом ідейного збагачення у формуванні національної еліти, сила якої лежить не в пустопорожніх балачках про долю народу, а у конкретних справах, у «з'єдиненості» з народом. І ключовими тут є налагодження видавничої справи, просвітницька робота, що сприятиме піднесенню національної свідомості народу та наукова праця з «щиронаціональним характером», яку І. Франко позиціонує як візитну картку нації серед інших «мислетворчих» народів. Найважливішою функцією української еліти є націотворча, а її основна місія – це вести за собою народ до здійснення національного ідеалу, витворити з етнічної маси українську націю. І. Франко подає цілісну програму її діяльності, в якій акцентує увагу на праці для народу в усіх сферах, формуванні його духовно-інтелектуальної свідомості, орієнтуванні на загальнокультурні цінності, боротьбі з духовною та національною асиміляцією, а також визначає її особливу роль у цьому процесі.

ВИСНОВКИ

1. Огляд франкознавчих досліджень, від прижиттєвих оцінок, створення франкознавства як окремої гуманітарної дисципліни до сучасних розвідок, як у межах філософського знання, так і літературознавства, свідчить, що найбільше уваги приділено аналізу історичного значення творчого спадку І. Франка, впливу його ідей на суспільно-політичний і духовно-культурний розвиток життя народу, критичному переосмисленню методологічних підходів радянського періоду. Проте, на сьогодні в філософському аспекті концептуалізованого дослідження його філософсько-антропологічних ідей, як істотного явища української філософії кінця ХІХ – початку ХХ століть, аналізу теорії та практики їхнього впровадження, ще не створено. Його наукові праці, художні твори невичерпні своєю антропологічною, гуманістичною наповненістю, мистецьким потенціалом, прогресивними духовно-моральними, соціокультурними, філософсько-освітніми ідеями, тому їхня цінність для нашого часу надзвичайно актуальна.

2. Духовна культура України в багатьох аспектах була співзвучна основним інтелектуальним досягненням західноєвропейської культури. Як і європейські гуманісти і реформатори, українські мислителі розпочали поворот до вивчення і розвитку історії власного народу, його мови, до національного самовизначення в духовно-моральній, соціокультурній сферах його буття. Їх співзвучність дозволяє вивчити специфіку формування основ національної духовності та її теоретичного підґрунтя, антропологічної проблематики. Закономірність звернення до людинознавчих питань – загальнолюдське явище, оскільки духовна, моральна, розумна, гармонійна людина, її прагнення до осягнення сутності буття має значення не лише для української, але й для будь-якої іншої культури. Аналіз творчого спадку І. Франка та наукового доробку франкознавства дав змогу простежити його становлення як філософа, показати особливості його поглядів і переконань, ґрунтованих на синтезі української та західноєвропейської культурно-філософських традицій, притаманність антропологізму для його світогляду.

3. У філософії І. Франка, як і в українській філософії загалом, чільне місце посідає людина, а точніше людина як єдність «духа й тіла», як єдність неподільного цілого в одній особі, людина як представник власного народу. Продовжуючи традиції української та європейської філософії, він наповнив свою філософсько-антропологічну концепцію новим змістом – баченням особистості як духовно незалежної, цілісної індивідуальності вільної у громаді, але не вільної від громади, яка високо цінує свою національну і особисту гідність. При цьому в мікрокосмосі однієї людини узагальнюється історія життя цілих суспільних верств, відкриваються глибини людського буття. І. Франко ототожнює особисте і громадське в людині, які ґрунтуються на принципах природної доброти, науки, розуму, необхідності віддати своє життя у боротьбі за свободу народу. Вірячи у вроджену духовність людини, доводить, що суть життя полягає в любові до ближнього, у діяльності на благо власного народу, у перемозі високоморального начала.

4. У філософсько-антропологічній концепції І. Франка чітко простежується тяжіння до духовно-морального буття людини, до відображення пізнавального, морального, аксіологічного змісту людської діяльності. Для І. Франка духовність – сутнісний аспект людського буття, своєрідна міра моральності, «людськості», «божеського в людським дусі», закладеної в глибинах внутрішнього буття людини, її екзистенції, і завдяки якій природна людська індивідуальність може реалізувати себе як особистість. Тому важливого значення тут набувають питання соціокультурної визначеності, адже їх постановка в сучасному українському суспільстві зумовлюється потребою переосмислення місця і статусу людини в контексті національної та світової культури.

5. Питання суспільного розвитку та культури І. Франко трактує фактично з позицій антропології, виділяючи такі екзистенційні цінності людського буття як національна ідея, свобода, рівність, братерство, суспільна праця. Свобода тут виступає однією з найвищих цінностей, необхідних умов досягнення національного ідеалу, існування культури як специфічної якості

людського способу діяльності. Важливим також є поняття рівності, яке І. Франко трактує не лише як матеріальну, соціальну, економічну, національну рівність, а насамперед як «рівність можливостей», «суспільну рівність», яка, на відміну від «природної рівності», твориться за умов діяльності суспільства. Значну роль у соціокультурному бутті відіграє така його складова як братерство, адже соціальність людини, її зв'язок з іншими людьми, є такими ж природним, як її прагнення до свободи, і, окрім цього, необхідною умовою для політично-економічного, соціокультурного, морального співжиття людей як у кожному окремому суспільстві, так і між народами загалом.

6. У ході дослідження встановлено, що важливе значення у філософсько-антропологічній концепції І. Франка має освіта і наука, оскільки ціннісні ідеали в духовно-моральній, соціокультурній сферах синтезуються в розвитку освіти і науки, а формування духовності через феномен освіти виступає гарантом індивідуального розвитку і водночас плекає інтелектуальний та духовний потенціал нації, формує громадян відкритого демократичного суспільства. І. Франко звертає нашу увагу на те, що якою досконалою та передовою не була б система освіти, але людина переважно залишається лише об'єктом впливу інформації (знань), без її критично-аналітичної оцінки. Натомість, розвиваючи вітчизняну науку та інтегруючи з нею освіту, можна створити необхідну базу для формування не лише високоосвіченого фахівця, але й гармонійно розвиненої особистості із широким світоглядом, високим рівнем духовної культури, «цілого чоловіка».

7. Вхідження України в європейський геополітичний і соціокультурний простір має не лише економічні й політично-правові аспекти, але й філософські. Сьогодні українське суспільство активно формує новий філософсько-антропологічний світогляд та визначається у соціокультурних параметрах європейської демократії, аби отримати відповідний цивілізаційний статус. Зокрема, звертається увага на питання людяності («людськості»), оскільки проблема сучасної цивілізації полягає в тому, що зі спільного людського буття поступово зникає його власне людський вимір, людська ідентичність. Будучи частиною вітчизняної антропологічної спадщини, філософсько-антропологічну концепцію І. Франка можна вважати своєрідною філософсько-антропологічною матрицею, як способу соціальної адаптації людини до сучасних процесів глобалізованого світу, збереження людської ідентичності у мультикультурному середовищі.

8. Поряд з людською ідентичністю серед філософсько-антропологічних напрямків дослідження суспільних трансформацій актуальним є також дослідження національної ідентичності, осердям якої є національна ідея. У розумінні І. Франка проблема національної самоідентифікації є саме моральною, а не суто етнічною проблемою. Але, окрім цього, будучи заглибленим в європейські інтелектуальні традиції, він розробляв філософію української національної ідеї як основу національної самоідентифікації, на засадах гуманності, соціальної справедливості, індивідуалізму та європейського контексту. Сьогодні національна ідея, а з нею й національна ідентичність, повинна бути осмислена як один з вирішальних аспектів глобалізації.

9. У своїй творчій діяльності І. Франко орієнтувався на європейські масштаби, намагався посилити національно-культурне самоусвідомлення українців на основі національного духовного потенціалу та творчого засвоєння світового, передусім загальноєвропейського культурного досвіду. Він переконаний, що для історичного поступу Україні потрібний постійний зв'язок з європейською культурою, який може забезпечити національна еліта.

І. Франко створив цілісну програму діяльності інтелігенції, яка і має стати національною елітою, акцентуючи увагу на праці для народу в усіх сферах, формуванні його духовно-інтелектуальної свідомості, орієнтуванні на загальнокультурні цінності, боротьбі з духовною та національною асиміляцією. Серед найважливіших функцій національної еліти мислитель виділяє націотворчу, а основною місією – вести за собою народ до здійснення національного ідеалу.

Дослідження філософсько-антропологічних ідей І. Франка, свідчить, що він прагнув не лише детально синтезувати тогочасні наукові здобутки, але й створити власну антропологічну концепцію як підґрунтя для культурної інтеграції на рівноправних умовах у вільне світове співтовариство. Значення його філософсько-антропологічної концепції у збереженні національної культури, у розбудові загальнолюдської духовної культури важко переоцінити, особливо за сучасних глобалізаційних упливів, не лише як теорію, але передусім як практичну філософію, філософію дії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Куцурук В.М. Антропологічна інтерпретація І.Я. Франком соціокультурного буття / В.М. Куцурук // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». – Вип. 6 (126). – Донецьк: Східний видавничий дім, 2013. – С. 290-295 (Входить до переліку міжнародних інформаційних і наукометричних баз).

2. Куцурук В.М. Антропологічні ідеї у філософській спадщині І. Франка: екзистенційний досвід / В.М. Куцурук // Мультиверсум. Філософський альманах. – Вип. 3 (111). – К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2012. – С. 110-112.

3. Куцурук В.М. Буття людини у глобалізованому світі: духовно-моральний вимір / В.М. Куцурук // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 2 (16). – К.: НАУ, 2012. – С. 17-20.

4. Куцурук В.М. Трансформація освіти в Україні: традиції і новаторство / В.М. Куцурук // Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Філософія». – Харків: ХНПУ, 2013. – Вип. 40. Ч. II. – С. 239-250.

5. Куцурук В.М. Філософсько-антропологічні ідеї І.Я. Франка і В.І. Вернадського / В.М. Куцурук // Ноосфера і цивілізація. Філософський журнал Донецького національного технічного університету. – Вип. 1 (14). – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2013. – С. 87-93.

6. Куцурук В.М. Роль духовно-інтелектуальної спадщини І. Франка у формуванні національної еліти / В.М. Куцурук // Вісник Житомирського

державного університету імені Івана Франка. – Вип. 4 (76). – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – С. 3-7.

7. Куцурук В.М. Гуманізм І.Франка і виклики глобалізації / В.М. Куцурук // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості в сучасних соціокультурних контекстах». ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – Харків: ХНПУ, 2012. – С. 25-27.

8. Куцурук В.М. Людина XXI сторіччя: прблема формування / В.М. Куцурук // Матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті». Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ». – Харків: Видавничий центр «ХАІ», 2012. – С. 32-33.

9. Куцурук В.М. До питання трансформації духовності в Україні / В.М. Куцурук // Матеріали 24-х Міжнародних людинознавчих читань «Гуманізм. Людина. Пам'ять». Дрогобицький державний пед. ун-т ім. І.Франка. – Дрогобич: Вид-во ДДПУ ім. І.Франка, 2012. – С. 249-251.

10. Куцурук В.М. Мова і її місце у філософській антропології І.Франка / В.М. Куцурук // Матеріали I міжнародної наукової конференції «Антропологічні виміри філософських досліджень». Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна. – Дніпропетровськ: ДНУЗТ, 2012. – С. 129-131.

11. Куцурук В.М. Філософська спадщина І.Франка серед культурних реалій / В.М. Куцурук // Матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті». Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ». – Харків: Видавничий центр «ХАІ», 2013. – С. 15-16.

12. Куцурук В.М. Особливості антропологічної проблематики у творчості І.Франка / В.М. Куцурук // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Науковий діалог «Схід – Захід». – Кам'янець-Подільський – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2013. – Ч. 1. – С. 91-93.

13. Куцурук В.М. Глобалізаційні процеси і збереження національної ідентичності / В.М. Куцурук // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Науковий діалог «Схід – Захід». – Кам'янець-Подільський – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2014. – С. 87-89.

АНОТАЦІЇ

Куцурук В.М. Філософсько-антропологічна концепція Івана Франка.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2015.

Дослідження присвячене аналізу філософсько-антропологічних ідей у творчості І.Франка та їх концептуалізації. Спираючись на ґрунтовну теоретико-методологічну та франкознавчу базу, проаналізовані культурно-історичні

передумови та теоретичні джерела формування філософського світогляду мислителя, його антропологічна спрямованість, ключові питання, які зумовили зміст духовно-моральних пошуків у його житті і творчості.

Доведено, що філософсько-антропологічна концепція І.Франка ґрунтується на зверненні до людини як єдності «духа й тіла», як представника власного народу – певної стійкої цілісності. Загальнотеоретичну основу концепції складають духовно-моральна, соціокультурна та науково-освітня сфери людського буття.

Головним результатом дисертаційного дослідження є концептуалізація філософсько-антропологічних ідей І.Франка, розкриття ним основних проблем та суперечностей людського буття, що дає можливість використати отримані результати для усвідомлення складних і суперечливих глобалізаційних процесів, які відбуваються в сучасному світі, й місця в ньому людини.

Ключові слова: людина, суспільство, духовність, моральність, національний ідеал, освіта і наука, глобалізація.

Куцурук В.М. Философско-антропологическая концепция Ивана Франко. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.04 – философская антропология, философия культуры. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2015.

Диссертация посвящена анализу философско-антропологических идей в творчестве И. Франко и их концептуализации. Учитывая обстоятельную теоретико-методологическую и франковедческую базу, проведен анализ культурно-исторических предпосылок и теоретических источников формирования философского мировоззрения мыслителя, его антропологическая направленность, ключевые вопросы, обусловившие содержание духовно-моральных поисков в его жизни и творчестве. Отмечается, что основой мировоззренческих позиций И.Франко была современная ему западноевропейская философия, а его философскому поиску свойственен экзистенциально-художественный характер и этико-антропологическое понимание философских проблем.

Доказано, что философско-антропологическая концепция И.Франко основывается на обращении к человеку как единству «духа и тела», как представителю собственного народа – определенной стойкой целостности. Общетеоретическую основу философско-антропологической концепции мыслителя составляют духовно-моральная и социокультурная сферы человеческого бытия. Определяется предметное поле философско-антропологических исследований И.Франко, осуществляется теоретическая реконструкция основных категорий и понятий: «человечность», «искренняя нравственность», «целостный человек», свобода, равенство, содружество, национальный идеал, моральный смысл счастья и смысла жизни и другие. Мыслителя интересуют вопросы добра и зла, человечности и жестокости, искренности и лицемерия, правды и справедливости, свободы и чести, которые

не только воплощаются в человеческих поступках и характерах, но и существуют как определенные идеальные сущности, определяющие общечеловеческий духовный опыт и имеющие вневременную антропологическую актуальность.

Акцентируется внимание на том, что аксиологические идеалы в духовно-моральной и социокультурной сферах синтезируются в полном развитии образования и науки. Научно-образовательная система является одним из важнейших факторов развития общества: от нее зависит как уровень интеллектуального, морального развития будущих поколений, так и жизнеспособность, эффективность самого общества. Всесторонне образованная, реализованная личность («целостный человек»), которая чувствует моральную ответственность за социально-политическое, культурное развитие страны, ее индивидуальная и национальная свобода, гуманизм, толерантность – эти идеалы и принципы, по мнению И.Франко, являются определяющими чертами духовного развития человечества.

Отмечается, что философско-антропологический подход в решении проблем вызванных общественными трансформациями предусматривает обращение к самому феномену человека, то есть духовно-моральных основ его бытия, человеческой идентичности. Поскольку духовные ценности определяют антропологическое содержание культуры, то кроме проблемы человеческой идентичности, возникает еще и не менее важная проблема национальной идентичности, ставящая современные общества, в частности и украинское, перед необходимостью поиска поддержки прежде всего в сфере национальной идеи.

И.Франко, углубляясь в европейские интеллектуальные традиции, разрабатывал философию украинской национальной идеи как основу национальной самоидентификации на принципах гуманности, социальной справедливости, индивидуализма и европейского контекста. Утверждается, что проблема украинской национальной идеи может получить положительное решение только тогда, когда национальная элита будет работать на благо народа, постоянно контролируя отрицательные внешние влияния, ориентируя его на европейские ценности на пути цивилизационного развития и информационного взаимодействия с мировым сообществом. И.Франко предлагает целостную программу деятельности национальной элиты, в которой акцентирует внимание на труде для народа во всех сферах, формировании его духовно-интеллектуального сознания, ориентировании на общекультурные ценности, борьбе с духовной и национальной ассимиляцией, а также определяет ее особенную роль в этом процессе.

Главным результатом диссертационного исследования является концептуализация философско-антропологических идей И.Франко, отражающая раскрытие им основных проблем и противоречий человеческого бытия, что дает возможность использовать полученные результаты для осознания сложных и противоречивых глобализационных процессов, происходящих в современном мире, и места в нем человека, а также в формировании национальной элиты.

Ключевые слова: человек, общество, духовность, нравственность, национальный идеал, образование и наука, глобализация.

Kutsuruk V.M. Philosophical-anthropological concept of Ivan Franco.– Manuscript.

Dissertation for the Candidate of philosophical sciences degree, specialty 09.00.04 – Philosophical anthropology, philosophy of culture. – National Pedagogical M. P. Dragomanov University, Kyiv, 2015.

Dissertation is devoted to the analysis of philosophical and anthropological views in the works of I.Franco and their interpretive possibilities. Based on a thorough theoretical and methodological base and knowledge of I.Franco works cultural and historical background and theoretical sources of philosophical worldview of the thinker are analyzed, his anthropological focus, the key issues, that determined the content of moral and spiritual quest in his life and work.

It is proved that philosophical-anthropological concept of I.Franco is based on address to man as a representative of its people, as a definite stable integrity. Theoretical basis of concept is the spiritual and moral, social and cultural, research and education spheres of human existence.

The result of the dissertation research is the improved interpretation of the philosophical heritage of I.Franco, the disclosure of the major problems and contradictions of human existence, which makes it possible to use the results obtained for understanding the complex and contradictory processes of globalization, taking place in the modern world, and man's place in it.

Key words: man, society, spirituality, morality, national ideal, education and science, globalization, national elite.